

De grens tussen mentor en therapeut

Ook bij de discussie rond passend onderwijs wordt de klassenmentor steeds vaker genoemd als de spil van de zorg. Dat geldt ook voor de extra zorg die sommige leerlingen nodig hebben. Waar ligt de grens en hoe bewaak je die? Of moeten docenten ook psycholoog, therapeut, jurist en welzijnswerker worden?

De primaire opdracht voor docenten is dat er geleerd wordt. Een docent weet welke einddoelen hun leerlingen vakinhoudelijk moeten bereiken ook al is dat voor sommige docenten al hoog gegrepen.

Daarbij spelen ze een rol in de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Het allerbelangrijkste wat zij daarin te bieden hebben is aandacht, echt contact met de leerlingen. In dat contact leren leerlingen te ontdekken wie ze zijn, welke kwaliteiten ze hebben en waar hun mogelijkheden en grenzen liggen. Dat persoonlijke contact is voor menig docent ook een valkuil.

Dat geldt ook voor een mentor. Wat is je doel, wat wil je bereiken? Wat kan je bieden en waar houdt het op? Een mentor is ook maar een gewoon mens met gevoelens. En vaak blijken je leerlingen je meer bezig te houden dan je verwachtte toen je het vak koos.

Grenzen

Iedere leerling is anders, zoals ook iedere docent gelukkig anders is. Dat is een open deur, maar het betekent wel dat ook begeleiding niet een eenheidsworst kan zijn. Als we ons focussen op het spectrum van het voortgezet onderwijs, wat is er dan nodig voor een optimale begeleiding? Wat in ieder geval helpt is een heldere communicatie tussen docenten en leerlingen, waarbij de leerlingen ervaren dat ze zichzelf mogen zijn, maar ondertussen ook doen wat de docent zegt. Daarbij bewaakt die docent op een heldere, respectvolle manier zijn grenzen, heeft oog voor alle leerlingen en is ook nog eens in

staat bepaalde leerlingen wat extra aandacht te geven. Dit hoort elke (vak)docent te doen. Als je daarnaast een mentortak hebt, komen er nog een aantal zaken bij. Want leerlingen zijn op zoek naar grenzen zodat liefdevol onderwijs ook betekent dat de school en de docenten heel duidelijk zijn over hun grenzen.

Kinderen te leen

De mentor is een persoon, die zijn leerlingen kent, die voor ze 'opkomt' in de vergadering en bij wie een leerling terecht kan. Een mentor signaleert wanneer er meer aan de hand is met een leerling, durft dit ook met leerling en ouders aan te kaarten en meldt het er meteen bij wanneer dit zijn deskundigheid te boven gaat. Dan verwijst hij door en geeft in overleg met de begeleider vorm aan de dagelijkse werkelijkheid van de leerling in de klas. Natuurlijk communiceert hij hierover naar de vakdocenten.

Een goede mentor kan een leerling ook loslaten. Dat past in het plaatje van groeiende autonomie van de leerling. De leerling leert zichzelf te worden, neemt steeds meer zijn eigen beslissingen en heeft de mentor minder nodig als begeleider. Dat kan zwaar zijn voor goede mentoren. Maar zoals ouders hun kinderen te leen hebben, zo heeft een mentor dat ook. Het is moeilijk de balans te vinden tussen zorg hebben voor de leerling, begeleiden en coachen, en de leerling laten gaan. Maar het is ook een mooi proces waar je deelgenoot van bent.

Wat een school te bieden heeft

Natuurlijk, elke leerling heeft iets anders nodig. Maar alle leerlingen varen wel bij een goed basis-klimaat. Het is lastig om zoiets te omschrijven, maar je voelt het meteen als je in een groep komt waar de sfeer prettig is. Er is respect voor elkaar, er is aandacht en een positieve kijk, er is humor, en de grenzen zijn duidelijk. In deze sfeer kunnen leerlingen zich positief ontwikkelen. Voor veel leerlingen is dat al bijna genoeg, maar mooier is nog als de leerling zich echt gezien en gekend weet.

Jos Haartmans formuleerde in 1999 in een artikel voor het *Tijdschrift voor Remedial Teaching* veertig kenmerken van pedagogisch vakmanschap. De basis daarvoor ligt in duidelijk en consequent zijn, humor hebben en de klas prettig inrichten. Die zaken hebben voor alle leerlingen een positief effect.

Een volgende stap is aan te sluiten bij de leefwereld van de leerling, maar dat vraagt wel veel geduld. Wat laat de docent hierbij van zichzelf zien, wie is hij eigenlijk? Dat nodigt leerlingen ook uit iets van zichzelf te laten zien en dan wordt het echt leuk op school. Dit alles hoort bij de preventieve leerlingbegeleiding.

Op veel scholen moeten mentoren het erg alleen uitzoeken bij die preventieve leerlingbegeleiding, terwijl aandacht voor de mentoren en docenten en begeleiding eigenlijk deel uit zouden

moeten maken van wat een school te bieden heeft. Er moet een plaats zijn, bijvoorbeeld in de leerlingenbesprekingen, waar mentoren hun zorgen kunnen bespreken en een beroep kunnen doen op iemand die meekijkt.

Slachtoffers in dramadriehoek

Maar wat als er meer nodig is? Dan komen we op het terrein van de **curatieve** leerlingbegeleiding. Je bent een goede mentor. Je bent in staat om zo'n 35 van de 40 kenmerken van pedagogisch vakmanschap te laten zien in je klas. Je geeft nog extra, individuele aandacht. En toch lukt het niet met een leerling. Hoe ga je dit met die leerling en de ouders bespreken?

hoever je kunt gaan met leerlingen; je bent tenslotte niet opgeleid tot psycholoog of therapeut, dus laat dat werk dan ook aan de specialisten. Sommige docenten hebben als hobby het redden van slachtoffers die zij uit de put willen trekken. Vervolgens gaan ze over grenzen en worden ze door bijvoorbeeld ouders terechtgewezen of aangeklaagd. Dan zijn ze vervolgens zelf slachtoffer en is de dramadriehoek rond.

Elkaar versterken

Steun van collega's en leidinggevende is belangrijk. Daar horen gesprekken bij met elkaar over het waargenomen gedrag van de leerling; het delen van de zorgen en geven van begeleiding voor een mentor met echte aandacht en de mogelijkheid tot ondersteuning om zaken over te dragen. Een mentor hoort de school te kennen en de zorgmogelijkheden intern; er is een zorgcoördinator die goed weet welke zorg en hulp er voor een leerling mogelijk is, zowel intern als extern ergens in de buurt. Maar de docent/mentor heeft ook steun nodig, hoe is dat verder geregeld op je school? Kan je terugvallen op collega's als je het een beetje moeilijk hebt? Voel je je gesteund door je leidinggevende? Dat zijn ook belangrijke factoren om te zorgen met succes!

Sommige docenten hebben als hobby het redden van slachtoffers die zij uit de put willen trekken.

Hoe verwerk je zelf die teleurstelling, laat staan hoe je de leerling hierin steunt? En wat dacht je van de ouders?

Het is nodig dat je als mentor en docent weet

Xandra: Kom ik bij de mentor en vertel ik dat ik tijdens de gymles gepest wordt. Zegt ie 'Dan moet je dat maar tegen de gymleraar zeggen'. Ja maar het gebeurt ook wel tijdens Engels. Zegt ie dat ik dan maar meer van me af moet bijten. Lekker hoor! En thuis durf ik het ook niet te vertellen; mijn ouders hebben al problemen genoeg met mijn broertje".

Stef: "Na het gesprek met de mentor en mijn ouders ben ik naar de counselor gegaan. Ze hebben in het Zorg Advies Team besproken hoe ze me het beste konden helpen. Nu volg ik bij jeugdzorg een 'kanjertraining', mijn ouders hebben ook gesprekken en op school luistert de mentor goed naar mij. Ik voel me serieus genomen; mijn medeleerlingen weten van niets. Die merken alleen dat ik veranderd ben! Tof hoor, zo'n mentor!"

Kortom: hoe is het op school geregeld als leerlingen verwezen moeten worden, zonder dat er vijf keer hetzelfde proces moet gebeuren van verhaal vertellen, intake en diagnose? Als het goed is, bestaat er een Zorg- Adviesteam, waarin leerlingen besproken worden. Daar wordt ook bepaald wie wat gaat doen. Wat doet de school en wat doen externen? Goed samenwerken vraagt niet alleen iets van de school, maar ook van de jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg, het buurtwerk en alle andere betrokkenen. Geen eindeloze indicatieprocessen maar echt werken met een kind en met een plan. Hier valt nog een wereld te winnen. Om te beginnen op beleidsniveau: weg met de verkokering, terug naar meer vertrouwen in de professional en meer steun en waardering voor de professionele docent, mentor, begeleider. Betere verbanden tussen hulp in en buiten de school, elkaar versterken.

Doen wat je belooft

Als de leerling extra zorg krijgt binnen of buiten de school, moet de mentor betrokken blijven met op de achtergrond de zorgcoördinator en zo mogelijk de schoolmaatschappelijk werker. Het is belangrijk als hij of zij zoveel mogelijk op de hoogte blijft. Er moet goed geluisterd worden naar een kind, wellicht een behandlungsplan gemaakt. Dat is een taak van mentor, docenten rond de klas en de extra begeleiding samen. Iedereen werkt binnen de eigen mogelijkheden mee. Daarbij houden professionals rekening met privacy op een goede manier. Niet om hun werk af te scherpen, maar om de leerling te beschermen.

Samenwerking vraagt veel van alle betrokkenen: communicatie blijft van belang, de valkuil van iedere expert op zijn eigen eiland ligt op de loer. Soms is er zelfs strijd om welke externe organisatie zich ergens mee gaat bemoeien. Daar is het kind niet mee gebaat.

Dit vergt nogal wat van de mensen intern, maar ook extern: een relatie en de juiste informatie overdragen is niet makkelijk. Duidelijk vertellen wat jij gedaan hebt, wat het probleem is en waar je niet verder kon, dáár ligt de basis. Het gaat ook over vertrouwen in elkaar hebben en doen wat je belooft: de collega's onderling, de school en de externe hulpverleners en andersom.

Jenny Looman, Martin Broekema en Joop van der Sman

De schrijvers zijn opleiders van de Post HBO registeropleiding Zorgcoördinator en Begeleider in 't Onderwijs (jlooman@cna.uva.nl; mbroekema@cna.uva.nl; jvandersman@cna.uva.nl)

Voor meer info: www.centrumvoornascholing.nl